Управување со судир на интереси

Практичен водич за идентификување на факторите на судир на интереси во судството

јуни, 2021

Содржина

1. Цел на водичот 3

2. Вовед 4

4. За правдата и нејзините вредности 6

6. Закон за судови 10

7. Кодекс на судска етика 13

8. Механизми за спречување на судир на интереси 15

8. Користена Литература 17

**Овој документ е подготвен од Транспаренси Интернешнл - Македонија со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД). Мислењата изразени во овој извештај не ги изразуваат ставовите на Агенцијата на САД за меѓународен развој или на Владата на Соединетите Американски Држави.*

1. Цел на водичот

Целта на овој водич е да ги идентификува факторите на судир на интереси во судството во Република Северна Македонија кои можат да го загрозат непристрасното, одговорно и ефикасно работење на судиите како јавни функционери, а кои се од значење за работата на Државната комисија за спречување на корупција.

Надлежностите на Државната комисија за спречување на корупцијата во обласра на судирот на интереси. Согласно членот 17 и член 72 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси (Службен весник бр. 12 од 19 јануари 2019) Државната комисија за спречување на корупција во однос на судирот на интереси ги има следниве надлежности:

1. донесува национална стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси
2. постапува по пријави од физички и правни лица за сомнежи за корупција и судир на интереси;
3. постапува во случаи на судир на интереси;
4. ја евидентира и следи имотната состојба и интересите во постапка согласно со овој закон;
5. врши проверка на податоците од изјавите за имотната состојба и интересите;
6. води регистар на избрани и именувани лица.
7. во случај на постоење на сомневање за судир на интереси, службеното лице е должно да побара мислење од Државната комисија.

Форми на однесување што ја зголемуваат веројатноста судиите да учествуваат во непрофесионално однесување се различнии може да вклиучуваат:

Однесување на начин што им служи на нивните лични интереси, а не на интересите на јавноста:

- Различни видови на коруптивно однесување, и пред се:

- барање или примање поткуп во замена за донесување одлуки или воздржување од донесување одлуки или дејствија на одреден начин за време на извршувањето на службените должности,
- давање предност на одредени прашања, пријатели, соседи, деловни партнери или политички сојузници, во судски одлуки или во управување со човечки ресурси,
- непотизам - застапување за интересите на членовите на семејството,
- донесување одлуки со очекување да се стекне лична корист или предност од поединец или група, дури и кога не е вклучено директно поткупот,
- постапување во одреден случај и покрај постоењето на судир на интереси.

- Други форми на непрофесионално однесување или однесување кои не мора да бидат поврзани со корупција се:

- неправеден или нееднаков третман на граѓаните / клиентите,дозволувајќи пристрасност или предрасуди да влијаат на одлуката,

- непочитување на утврдените процедури / непочитување на законските барања,
- несовесност во постапувањето.
- грубо или непристојно однесување.
    - Однесување на начин што претставува реакција на надворешни притисоци или претпоставени притисоци врз институцијата да не ја извршува својата улога во јавен интерес (како што се донесување одредени одлуки или воздржување од донесување одредени одлуки или спроведување истраги на одреден начин). Таквите притисоци вклучуваат:
- политички притисок.
- принуда,
- обезбедување поволен третман.

2. Вовед

Ефективните системи на правда се од суштинско значење за спроведување на правото на Европскатаунија (ЕУ), поддршка на владеењето на правото и вредностите врз кои се темели ЕУ, како и секоја една држава поединечно. Националните судови дејствуваат како судови на ЕУ при примена на законодавството на ЕУ. Националните судови се тие кои го обезбедуваат ефикасното спроведување на правото и обврските во согласност со -законите.[1]

Ефективните системи на правда се исто така неопходни за заемна доверба, инвестициската клима и одржливоста на долгорочниот раст. Поради оваа причина, подобрувањето на ефикасноста, квалитетот и независноста на националните системи на правда продолжува да се вбројува меѓу приоритетите на Европската унија.

Принцип на природна правда е никој да не биде судија во своја правна работа(*nemo judex in causa sua*). Непристрасноста отсекогаш била во срцето на давање правда и барање што особено ги засега граѓаните. Загриженоста за однесувањето на одделни судии и обвинители и ризикот од корупција старо е колку и правдата. “Како може човек што суди по право да се однесува несоодветно?“ праша Аристотел во неговото дело Никомахејска етика (Nichomachean Ethics)[2]

Во изминатите неколку години, непристрасноста и независноста на членовите на судството беа оспорени преку прашањето за судир на интереси што ги засега повеќето носители на јавни функции. Судиите не се вон од овој процес, и покрај тоа што непристрасноста и независноста се антички и европски вредности.

Довербата на јавноста во правосудниот систем е особено ранлива на обвинувања за судир на интереси и на придружниот публицитет што доаѓа со такви тешки обвиненија. Особено, судирот на интереси често се посочува како извор на корупција што ја поткопува јавната доверба. Борбата против корупцијата сега е услов за влез во Европската унија, аспречувањето судир на интереси и справувањето со нив е едно од клучните прашањ за ЕУ.

[1]Член 19 од Договорот на Европската унија.
[2] Aristotle, Nichomachean Ethics, chapter 2, 350 BCE.

3. Дефиниција за судир на интереси

За да се стори тоа, прво е важно да се дефинира поимот судир на интереси, особено поради фактот што во моментов не постои единствена и универзална дефиниција. Советот на Европа даде една дефиниција во 2000[3] година, проследена со друга, елаборирана од Организацијата за економска соработка и развој во 2003 година.

Покрај овие дефиниции, во последните неколку децении, меѓународното меко право го зема предвид и судирот на интереси. Во 1985 година во Основните принципи за независност на судството, подржани од Генералното собрание на Обединетите нации, во членот 2 се вели: "судството ќе постапува непристрасно, врз основа на факти и во согласност со законот, без никакви ограничувања, несоодветни влијанија, притисоци, закани или мешања, директни или индиректни, од кого било или од која било причина".[4]Бангалорските (Bangalore) принципи на судско однесување од 2002 година[5] одат понатаму и ги повикуваат судиите да го земат предвид сопственото однесување. Овие меѓународни инструменти беа прифатени од страна на европските држави преку усвојување на Европската повелба за Статутот за судии во 1998 година и Извештајот за етика во судството 2009-2010 година. Вториот се занимава со судир на интереси, особено со вредностите на непристрасност и транспарентност.[6]

Согласно Законот за спречување на корупција и судир на интереси, судирот на интерси подразбира состојба приватен интерес што влијае или може да влијае врз непристрасното вршење на неговите јавни овластувања или службени должности.

Меѓународните стандарди, насоки и препораки дефинираат дека:

- Јавниот интерес мора да биде на прво место;
- Транспарентноста на процесот на донесување одлуки е од исклучително значење;
- Систем за пријавување и следење на имотот и интересите да биде воспоставен;
- Индивидуалната одговорност и личниот пример се основа за доброто управување;
- Организациската култура која не толерира судир на интереси мора да се поттикнува и развива.

Постоењето на судир на интереси, наспроти корупцијата, е природна ситуација во секојдневниот живот. Тоа значи дека судирот на интереси е потенцијален ризик што доколку соодветно не се управува често претставува вистински влез во корупцијата. Корупцијата секогаш вклучува и судир на интереси, иако не значи дека сите случаи на судир на интереси се и случаи на корупција. Затоа, решението е во навременото и правилното управување со судирот на интереси.

[3] Committee of Ministers of the Council of Europe, Recommendation of the Committee of Ministers to Member States on codes of conduct for public officials, No. R (2000) 10, 2000, article 13.1: "Conflict of interest arises from a situation in which the public official has a private interest which is such as to influence, or appear to influence, the impartial and objective performance of his or her official duties".

[4] United Nations General Assembly, Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Resolutions 40/32 of 29/11/1985 and 40/146 of 13/12/1985.

[5] Council of Europe, European Charter on the statute for judges, 8-10 July 1998.

[6] European Network of the Council for the Judiciary, Judicial Ethics Report, 2009-2010, 2010.

4. За правдата и нејзините вредности

Правдата е камен-темелник на владеењето на правото. Нејзината мисија е да ги штити човековите права и да го одржува јавниот ред и мир. Правдата ја спроведуваат судии, со поддршка на застапници и јавни обвинители. Оттука, до судир на интереси може да дојде и во релацијата на судија со обвинител., на судија со бранител, како и на судија или адвокат со странките во постапката.

Со цел судиите да ја обезбедат надмоќта на правото додека правилно ги исполнуваат своите должности, неопходно е исполнување на два принципа: независност и непристрасност. Ова се права, но и обврски. Владеењето на правото и прифаќањето на неговите вредности и принципи бараат доверба во правдата. За да постои доверба во системот, судите мора да понудат правдаикредибилитет. Тие мора да имаат примерно и професионално однесување.Од овие принципи произлегува и барањето за интегритет.

Овие три „јас" - правда - независност, непристрасност и интегритет - се столбовите на здравиот систем на правда.

Непристрасноста е врвна вредност, која ги вклучува, како услови и заштитни мерки, двете други вредности. Непристрасноста е морална вредност. **Независноста** е надворешна карактеристика. Потпирајќи се на теоријата за поделба на власта, независноста на правдата се однесува и на правдата како институција, како на систем и на индивидуалните судии кои одлучуваат за конкретни случаи. Додека независноста на судијата е утврдена со неговиот / нејзиниот професионален статут, непристрасноста е повеќе лично прашање. Првото значи дека не смее да има никаква подреденост, додека второто значи отсуство на какви било предрасуди, страст, слабост или лично чувство. На првото треба да се гледа во однос на трето лице, додека второто се анализира во однос на самиот судија.

А. Декларација за судски интегритет[7]

Основата на оваа Декларација е зајакнување на напорите на државата за заштита на судиите, вклучително и преку осигурување дека тие можат да одлучуваат непристрасно, врз основа на факти и во согласност со законот, без никакви ограничувања, несоодветни влијанија, поттикнувања, притисоци, закани или мешања, директни или индиректни, од кого и да било или од која било причина, и заштита на нивната безбедност, како темелни вредности за секој судски систем. Тоа значи подршката и зајакнувањето на надзорот, евалуацијата, дисциплинските и другите механизми за отчетност, без да се наруши независноста на судството, се неопходни.

Независноста на судството треба да биде загарантирана според домашните стандарди на највисоко можно ниво. Соодветно на тоа, државите треба да го вклучат концептот на независност на судството во нивните устави.

---

[7]**UNODC, Global Judicial Integrity Network, 2018.**

Воедно, „Независноста на судиите ќе се гарантира согласно одредбите на Европската конвенција а човековите права и уставните принципи, на пример со вметнување на специфични одредби во уставот или друго законодавство или инкорпорирање на одредбите од оваа препорака во внатрешното право “.[8] **Б. Извештај за принципите на независност на судството[9]**

Независноста на судството е поврзана со недостаток на мешање , притисок и закани врз судството. За да се обезбеди независност на судскиот систем, судиите, адвокатите и обвинителите мора да бидат ослободени од какво било мешање, притисок или закана што може да влијае на непристрасноста на нивните пресуди и одлуки. Во спротивно, независноста на судскиот систем би била сериозно загрозена, бидејќи нејзините практичари не би биле во можност да ги исполнуваат своите задачи на објективен и независен начин.

Специјалниот известувач сака да ја нагласи важноста на заштитата на судството и правните професии од мешање и притисоци со цел да се заштитат човековите права. Како што е наведено од *Louis Joinet*во 1993 година, основните слободи се подобри до степен до кој судството е заштитено од мешање и притисок.[10]

В. Магна карта на судиите[11]

Судството е една од трите власти на секоја демократска држава. Неговата мисија е да го гарантира самото постоење на Владеењето на правото и, на тој начин, да обезбеди правилна примена на законот на непристрасен, праведен, фер и ефикасен начин.

Г. Непристрасност наспроти граѓански политички права

Непристрасноста е клучна должност за судијата. Затоа непристрасноста е втора вредност на Бангалорските принципи на судско однесување, што не потсетува дека “непристрасноста е неопходна за правилно извршување на судската функција. Тоа се однесува не само на самата одлука, туку и на процесот во кој се носи одлуката “...Исто така, членот 6 од Европската конвенција за човекови права наложува судовите да бидат независни и непристрасни.[12] Статутот на судии на Европската повелба ја дефинира непристрасноста како “(...) отсуство на какви било предрасуди или однапред смислена идеја при донесување на пресуда, како и во постапките пред донесување на пресудата.“.

Судирот на интереси може да произлезе од однесувањето на судиите [13] во секој даден случај.

---

[8]Recommendation no. P (94) 12.
[9] Human Rights Council, June 2017

[10]E / CN.4 / Sub.2 / 1993/25,para.1.
[11]Council of Europe, Strasbourg, 17 November 2010.

[12] 23 Council of Europe, European Convention on Human Rights, 1950.
[13]Ibid.

Во исто време, граѓанските и политичките права на членовите на судството се од суштинско значење во демократското општество што го почитува владеењето на правото и човековите права. Слободата на здружување исто така им овозможува на судиите подобро да ја бранат својата независност, непристрасност и други професионални интереси.

Д. Барања за транспарентност наспроти правата на приватност

Додека се наоѓаме во медиумско општество, каде што информациите циркулираат исклучително брзо од едно на друго лице, европските граѓани имаат тенденција да ја сметаат транспарентноста како крајно барање што се очекува од носителите на јавни функции, вклучително и судии и обвинители.[14] Транспарентноста е една од вредностите / заслугите што ги поддржува Европската мрежа на совети за судството. Извештајот за судска етика 2009-2010 година укажува на тоа дека „Во неговиот приватен живот и во општеството, судијата е секогаш буден за да избегне каков било судир на интереси. Со тоа, тој обезбедува транспарентност во однос на неговата непристрасност“. Во оваа смисла, барањето за транспарентност може да се смета како спречување на создавање судир на интереси.

Ѓ. Непристрасност наспроти граѓански политички права

Судиите и обвинителите ги уживаат сите права како и секој друг член на општеството, вклучително и слобода на здружување, слобода на говор, право на синдикално здружение и сл. Но, судиите или обвинителите, заради нивната клучна улога во животот на политиката, истовремено се подложени на строга должност на непристрасност. Овие очигледно контрадикторни права и должности се закануваат да предизвикаат судир на интереси. Имено, вклученоста на судиите во општеството како граѓани може да ја загрози нивната непристрасност во нивната судка улога. Затоа е неопходно да се воспостави разумна рамнотежа помеѓу овие очигледно спротивставени барања.

.Е. Барања за транспарентност наспроти правата на приватност

Додека се наоѓаме во медиумско општество, каде што информациите циркулираат исклучително брзо од едно на друго лице, европските граѓани имаат тенденција да ја сметаат транспарентноста како крајно барање што се очекува од носителите на јавни функции, вклучително и судии и обвинители.[15] Транспарентноста е една од вредностите / заслугите што ги поддржува Европската мрежа на совети за судството. Извештајот за судска етика 2009-2010 година укажува на тоа дека „Во неговиот приватен живот и во општеството, судијата е секогаш буден за да избегне каков било судир на интереси. Со тоа, тој обезбедува транспарентност во однос на неговата непристрасност“. Во оваа смисла, барањето за транспарентност може да се смета како спречување на создавање судир на интереси.

---

[14] Christoph DEMMKE, Thomas HENÖKL, « Managing Conflicts of Interests – Ethics Rules and Standards in the Member States and the European Institutions », EIPASCOPE, num. 3, 2007, pp. 35 – 41 .

[15] Christoph DEMMKE, Thomas HENÖKL, « Managing Conflicts of Interests – Ethics Rules and Standards in the Member States and the European Institutions », EIPASCOPE, num. 3, 2007, pp. 35 – 41 .

5. Форми на судир на интереси**Судирот н аинтереси може да биде вистински/ фактички, видлив и потенцијален.**

- Вистинскисудирнаинтересивклучувадиректенсудирпомеѓутековнитеобврскииодговорностинаслужбенотолице и неговитепостојниприватниинтереси.
- Видливсудирнаинтересисеоднесуванаситуацијакадештопостоиличенинтересскојшто разумноодстрананадругитебиможелодасесметадекавлијаенаизвршувањетонадолжноститенаслужбенотолице, иаковсушностнеморадапостоитаквонесоодветновлијаниеиливоопштонемавлијание.
- Потенцијаленсудирнаинтересипостоикогаслужбенотолицеимаприватенинтересшто биможелдабидевосудирсонеговатаслужбенадолжноствоиднина.

ОЕЦД го дефинира судирот на интереси на следниот начин: "Судирот на интереси вклучува судир меѓу јавната должност и приватниот интерес на службеното лице, каде приватниот интерес на службеното лице може неправилно да влијае на вршењето на службените должности и одговорности.

Службените лица прив ршењето на нивните должности мора секогаш да дејствуваат во полза на јавниот интерес, со комплетно исклучување на нивниот приватен интерес, почитувајќи ги принципите на законоитост, ефикасност, доверливост, независност, индивидуалност, чесност и професионалност."[16]

Судирот на интереси претставува злоупотреба на положбата која најчесто е многу суптилна. Но, и покрај тоа што судирот на интереси сам по себе сеуште не претставува корупција, судирите меѓу приватните интереси и должностите на јавните институции можат како резултат да имаат корупција доколку не се решаваат на соодветен начин.

Вистинската цел на политиката која го уредува судирот на интереси не преставува едноставана забрана на секој приватен интерес кој судиите можат да ги имаат.[17] Непосредна цел би требало да биде насочена на зачувување на интегритетот на институциите во државата и јавните политики.

Темелно начело во спречувањето на судир на интереси наложува дека во вршењето на должностите службеното лице не смее својот приватен интерес да го стави над јавниот интерес.

Приватен интерес на службените лица претставува нивниот однос кон сопсвениот имот, кон работата и активностите кои ги обавуваат во својата службена должност, како и нивниот однос кон другите (семејни и пријателски интереси), и нивните лични односи кои можат да доведат до судир на интереси.

А. Најчести видови на судир на интереси кај судиите

1. Злоупотреба на положбата и овластувањата: Се однесува на службени или одговорни лица кои делуваат со цел на себе или на друго лице прибави некаква имотна или неимотна корист или на друг да му предизвика штета, искористувајќија својата положба или овластување.

[16]Водич за судир на интереси ДКСК стр. 4 (dksk.mk)
[17]Судски службеници се: судии, јавни обвинители и обвинители.

2. Примање на подароци или привилегии.
3. Користење на имотот на работодавачот за приватни цели.
4. Недозволено користење на доверливи информации.
5. Дополнителни работи со надомест.
6. Стапување на нова должност која е во судир со претходната.[18]

Б. Забранети дејствија на службените лица

- Прима или бара корист за извршување на своите должности;
- Остварува или стекнува право со повреда на начелото на еднаквост пред законот;
- Злоупотребува правата што произлегуваат од извршувањето на надлежностите;
- приманаградаилидругакористзавршењенаработитекоисеоднесуваатнајавнитеовластувања и должности;
- Бара или прима награда или услуга за да гласа или да не гласа или да влијае при донесувањето на одлука на некое тело или лице за остварување корист за себе или корист за негови блиски лица;
- Ветува вработување или остварување на некое друго право со примање на подарок или ветување на подарок; и

Влијае за донесување на одлука по јавни набавки или накој било начин да ја користи положбата за да влијае за донесувањето на одлуки со цел да постигне приватен интерес или корист за него или за негови блиски лица.

В.. Примање подароци

(1) Службеното лице не смее да прима подароци чиј износ ја надминува вредноста од 100 евра во денарска противвредност.

(2) Службеното лице не смее да прима пари, хартии од вредност без разлика на висината на износот, како и златни и други скапоцени предмети.[19]

6. Закон за судови[20]

А. Права, обвски и имунитет

- Судиите можат да основаат здруженија заради остварување на своите права и интереси, унапредување на професионалното усовршување и заради заштита на независноста и самостојноста на судиската функција.
- Судиската функција е неспојлива со функцијата пратеник, односно член на совет на општина односно градот Скопје и со функциите во државните органи, општината и градот Скопје.

[18]Закон за спречување судир на интереси Сл.Весник на Р.Македонијабр. 70 од 05.06.2007 година.
[19] Види член 58 од Законот за спречување на корупција и судир на интереси, како и целата Глава пет од изтиот Закон.
[20]СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ број 58/2006, 35/2008, 150/10, 83/18 и 198/18).

- Судијата не може да врши каква и да е друга јавна функција или професија, освен функција определена со закон, а која не е во спротивност со нивната независност и самостојност во вршење на судискатафункција.
- Судијата не може да биде член на управен или надзоренодбор на трговско друштво или друго правно лице кое е основано заради стекнување на добивка.
- Судијата може да биде едукатор или да држи предавања на Академијата за обука на судии и јавнио бвинители и на високо образовна институција и да учествува во определени научни проекти.
- За вршење на активности во високо образовна институција согласност дава Судскиот совет на Република Македонија.
- Судијата не смее да членува и да врши политичка функција во политичка партија или да остварува партиска и политичка активност.
- Ако судијата е именуван или избран за член на Судскиот совет на Република Македонија или за судија на меѓународен суд, судија на Уставен суд или директор на Академијата за обука на судии и јавни обвинители, судиската функција му мирува за времето додека ја врши должноста за која е именуван, односноизбран.
- Посебни права на судијата во вршењето на судиската функцијасе: - да може да влегува и да има слободен премин на станиците, аеродромите, пристаништата, само со покажување на судската легитимација.
- Бесплатно да го употребува јавниот, сувоземниот или езерскиот сообраќај на судското подрачје во кое се извршува судиската функција, во случаите на службена потреба.
- И има посебна заштита на неговата личност, на семејството и имотот, по негово барање или по барање на претседателот на судот до полицијата секогаш кога за тоа постојат сериозни причини за неговата безбедност и
- да има службена патна исправа.
- Судијата во врска со вршењето на судиската функција не смее да прима подароци или да користи други погодности и олеснувања во вршењето на судиската функција.

Некои примери на судир на интереси каде што судијата треба да се откаже од случајот вклучуваат: лична врска со една од страните во случајот: на пример, ако судијата е сосед, најдобар пријател или има друга лична врска со некој од која било страна на судска постапка, нивната непристрасност би била доведена во прашање.

Исто така, треба да се напомене дека судиите можат да се “заплеткаат“ во судир на интереси, доколку судијата и адвокатот биле блиски пријатели додека судијата бил адвокат и пред судијата да биде избран за судија, од адвокатот може да се бара да се повлече од случајот.

Добар пример е и Службата за внатрешни приходи на Соединетите Американски држави (IRS)[21] која бара непрофитни организации за откривање на потенцијални судири на интереси, наведувајќи дека судиите мора да се повлечат од случајот (да се тргнат од случајот) доколку има судир на интереси. На пример, ако судијата има финансиски однос

[21] Служба за внатрешни приходи на Соединетите Американски Дрќави.

со една од страните во предметот, таа мора веднаш да ја открие таа врска и да се откаже од предметот.

За одбележување се и наодите за судир на интереси во Европскиот извештај за право и правда од 2009-2019 за невладините организации и судиите на Европскиот суд за човекови права (NGOs and the Judges of the ECHR)

Имено, извештајот јасно покажува дека двајцата претставници на земјата во ЕКЧП - Здравка Калајџиева, која таму го заврши мандатот во 2014 година и Јонко Грозев, кој е во судот од 2015 година, се дел од мрежата на милијардерот Georgeорџ Сорос за вршење притисок врз членка на ЕУ Држави. Јавноста во Бугарија со години знае дека и Калајџиева и Грозев се во тесниот круг на обвинетиот олигарх Иво Прокопиев. Овој извештај е најновиот доказ за врските помеѓу кругот на Капитал и шпекулантот со унгарско потекло Џорџ Сорос..

Авторите на извештајот, Грегор Пупинк и Делфин Лоисо, открија бројни примери на сериозен судир на интереси и невидено ниво на влијание на мрежата на невладини организации на Сорос во работата на ЕКЧП, чиишто пресуди се законски обврзувачки за соодветните национални власти. И додека во Франција во моментов се водат дебати за евентуално непочитување на пресудите на ЕКЧП, Бугарите не се ни свесни дека Здравка Калајџиева и Јонко Грозев се едни од најаклтантните примери на моќ што ја поткопаа работата на ЕКЧП.

Б. Дисциплински повреди (Сметам дека несовесното однесување може да доведе и е директно поврзано со судир на интерерси, ако мислиш дека треба да се избрише, тоа ќе го сторам)

Несовесно вршење на судиската функција:

- доколку две години според Судскиот совет на Република Македонија оцени дека судијата покажува незадоволителни резултати, особено преку ненавремено донесување на судските одлуки, неефикасно и неажурно водење на судската постапка, број на потврдени, преиначени и укинати судски одлуки,
- несовесно, ненавремено или немарно вршење на судската функција во водењето на судската постапка по одделни предмети,
- пристрасно водење на судската постапка особено во однос на еднаквиот третман на странките,
- постапување со предметите спротивно на начелото за судење во разумен рок, односно одолжување на судската постапка без постоење на законски основ,
- неовластено издавање на класифицирани информации,
- јавно изнесување на информации и податоци за судски предмети за кои не е правосилно одлучено,
- намерно повредување на правилата за правично судење,
- злоупотребување на положбата или пречекорување на службените овластувања,
- повреда на прописите или на друг начин нарушување на независноста на судиите при судење и
- грубо повредување на правилата на Судискиот кодекс сокој се нарушува угледот на судиската функција.

Потешка дисциплинска повреда

- потешка повреда на јавниот ред и мир со која се нарушува неговиот углед и угледот на судот;
- потешка повреда на правата на странките и на другите учесници во постапката со што се нарушува угледот на судот и судиската функција;
- повреда на начелото на недискриминација по кој било основ;
- кршење на определениот редослед за постапување по предметите;
- оневозможување на вршење надзорнад судискатаработа од страна на повисокиот суд;
- непристојно и недостојно однесување на јавни места;
- не носење судска тога;
- примањеподароци и другикористивоврскасосудискатаработа;
- партиски и политичкиактивности;
- вршење на друга јавна функција, работа или дејност која не е спојлива со вршењето на судиската функција;
- предизвикување на потешко нарушување на односите во судот кои значително влијаат врз вршењето на судиската функција;
- неисполнување на менторски задолженија и стручно оспособување на соработниците;
- потешка повреда на правата за отсуство од работа;
- неисполнувањен а должноста за стручно образование и
- непостигање на очекувани резултати во работата повеќе од осум месеца едно по друго без оправдани причини.

Дисциплински мерки

- писмена опомена,
- јавен укор и
- намалување на платата во висина од 15 % до 30 % од месечната плата на судија во траење од еден до шест месеца.

7. Кодекс на судска етика[22]

А. Независност

1. Независноста на судството е предуслов за владеењето на правото и претставува основна гаранција за правично судење. Според тоа, секој судија треба да ја поддржува и да дава пример на судиската независност како во однос на индивидуалните така и во однос на институционалните аспекти.

- Судијата судиската функција ја врши независно врз основа на лична оцена на фактите и во согласност со совесното разбирање на правото и примена на законот, без оглед на било какви надворешни влијанија, предубедувања, притисоци, закани или мешања, посредни или непосредни, од било која страна и од било која причина.

[22]Кодекс на судска етика, Здружение на судии, 2014.

- Судијата е независен во односот со општеството и во односот со конкретни страни во одреден спор за кој треба да пресуди.
- Судијата не смее да биде под влијание на извршната и законодавната власт и во секоја пригода ја брани независноста на судот од политички притисоци и влијанија.
- Судијата ги поттикнува и поддржува заштитните механизми при извршувањето на судиските должности со цел одржување и подобрување на институционалната и оперативната независност на судството.
- Судијата, во вршењето на судиската функција практикува високи стандарди на однесување со кое се јакне довербата на јавноста во судството, што претставува темел на судската независност и владеењето на правото.

Б. Непристрасност

Непристрасноста е од суштествено значење за соодветно извршување на судиската функција. Судијата е должен да ја врши судиската функција непристрасно, како придонесување на одлуките, така и во водење на постапките.

- Судијата ја извршува судиската функција без пристрасност, предубедување или предрасуди.
- Судијата, со своето однесување како во судот така и надвор од судот, придонесува за одржување односно подобрување на довербата на јавноста, правната професија и подобрување на довербата кај странките во непристрасноста на судијата и на судството.
- Судијата внимава на своето изземање кога не е во можност да донесе непристрасна одлука по одреден предмет, односно да не остави впечаток дека не е во состојба непристрасно да суди.
- Судијата ќе се изземе од учеството во било која постапка каде не може да донесе непристрасна одлука. Таквите постапки вклучуваат, но не се ограничуваат наслучаи каде:
    - Судијата има суштинска наклонетост односно предрасуда во однос на некоја од странките или пак има лични познавања на оспорените доказни факти од интерес за постапката;
    - Ако судијата е странка во постапката или ако учествувал како судија на претходна постапка, адвокат, соовластеник, сообврзник или регресен обврзник или бил материјален сведок во врска со оспореното прашање;
    - Судијата е обврзан секогаш да ги препознае со закон и судска праксаутврдените случаи и да побара свое изземање од случај, кој му е доделен во работа или по кој е определен да постапува;
    - Судијата во текот на постапка, односно во текот на некоја идна постапка не смее да дава јавни или поинакви коментари кои би можеле да влијаат врз исходот напостапката или пак кои бибможеле да ја нарушат правичноста на постапката.

В. Интегритет

Интегритетот е атрибут на чесност и праведност. Судијата секогаш не само во извршување на службените должности постапува чесно и на начин кој е од корист за соодветно вршење на судиската функција.

Г. Пристојност

Пристојноста и соодветното – културно однесување на судијата се од суштинско значење за вршењето на сите активности на судиската функција.

Д. Судир на интереси, корупција и кршење на принципите

Секое прекршување на принципите, ќе се смета и за прекршување на овој Кодекс. Секој судија е должен да ги препознае и да се заштити од случаите кои се подведуваат под судир на интереси и корупција.

Ѓ. Советодавно тело за судска етика

За доследна примена на принципите на Кодексот за судиска етика, Здружението на судиите на Република Македони ја востановува советодавно тело, кое по барање на судиите или Здружението на судиите на Република Македонија искажува советодавни мислења на судиите во Македонија во однос на едно или повеќе прашања поврзани со етичкото однесување, односно соодветното извршување на судискитедолжности и избегнување на судирот на интерес и на судиите во судиските должности и избегнување на судирот на интереси на судиите во приватниот живот и вршењето на судиската функција.

Мислењето од Советоданото тело има превентивно значење кое укажува на судијата дека одредено негово однесување кое претставува повреда на принципите на судскиот Кодекс, може да биде и основа за поведување на дисциплинска постапка или постапка за нестручно и несовесно врешење на судиската функција. Ова, во случаиите кога се исполнети елементите (условите) повредите на принципите на овој Кодекес да се сметаат и како дисциплински повреди или нестручно и несовесно вршење на судиската функција утврдени со закон.

Советодавното тело работи во рамките на Здружението на судиина Република Македонија (ЗСРМ) и се состои од претседател и 14 членови. Истото дава советодавно мислење на барање на судии или по нивно барање.

8. Механизми за спречување на судир на интереси

Јасно е дека европските судии и обвинители се поделени меѓу нивните права и обврски. Конфликтот на интереси може да произлезе од различни причини: независност наспроти одговорност, непристрасност наспроти граѓанските и политичките права на членот на судството и јавното обвинителство, барања за транспарентност наспроти правата на приватност. Треба да се најде рамнотежа за да се намалат судирите на интереси. Мора да се фокусираме на тоа како да се спречи нивното појавување, како и на начинот на воспоставување на контрола. Според одвоеното мислење на судијата Бургентал:

„Судската етика не е работа на строги правила ...) - Се сомневам дека тие некогаш можат исцрпно да се дефинираат - тие се работи на перцепција и чувствителност на настапи што судовите мора постојано да ја имаат предвид за да ја зачуваат нивната легитимност[...] “.[23]

---

[23] ICJ, Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory: Advisory opinion of 9 July 2004 and order of 30 January 2004, p. 10.

Оттука, темелни механизми за спречување на судир на интереси се:

КОНТРОЛА со постоење на соодветна законска регулатива и политичка волја за спроведување.

ИЗБЕГНУВАЊЊЕ со зголемување на свеста за препознавање на судирот на интереси.

ОБЈАВУВАЊЕ со подигање на свеста за потребата од пријавување случаи на потенцијален судир на интереси.

Воедно, етичките кодекси се исклучително важни за развој на професионален интегритет и нетолеранција на корупција, така што претставуваат водич за избегнување на потенцијалниот судир на интереси и коруптивно однесување.

8. Користена Литература

1. Aristotle, Nichomachean Ethics, chapter 2, 350 BCE.
2. Christoph DEMMKE, Thomas HENÖKL, « Managing Conflicts of Interests – Ethics Rules and Standards in the Member States and the European Institutions », EIPASCOPE, num. 3, 2007.
3. Committee of Ministers of the Council of Europe, Recommendation of the Committee of Ministers to Member States on codes of conduct for public officials, No. R (2000) 10, 2000, article 13.1: "Conflict of interest arises from a situation in which the public official has a private interest which is such as to influence, or appear to influence, the impartial and objective performance of his or her official duties".
4. Council of Europe, European Charter on the statute for judges, 8-10 July 1998.
5. Council of Europe, European Convention on Human Rights, 1950.
6. Council of Europe, Strasbourg, 17 November 2010.
7. E / CN.4 / Sub.2 / 1993/25,
8. European Network of the Council for the Judiciary, Judicial Ethics Report, 2009-2010, 2010.
9. Human Rights Council, June 2017.
10. ICJ, Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory: Advisory opinion of 9 July 2004 and order of 30 January 2004.
11. Recommendation no. P (94)
12. Recommendation No. R (94) 12 specifies (in the first sentence of Principle I.2).
13. UN Commission on Human Rights, Resolution: 2004/33,2004.
14. United Nations General Assembly, Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Resolutions 40/32 of 29/11/1985 and 40/146 of 13/12/1985.
15. UNODC, Global Judicial Integrity Network, 2018.
16. Договорот на Европската унија.
17. Закон за спречување судир на интереси Сл.ВесникнаР.Македонијабр. 70 од 05.06.2007 година.
18. Кодекс на судска етика, Здружение на судии, 2014.
19. СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија" број 58/2006, 35/2008, 150/10, 83/18 и 198/18).